

Món àrab, on vas?

Suplement del Quadern núm. 186 de CJ - (n. 220) - Novembre 2013
Roger de Llúria, 13, 08010 Barcelona - Tel. 93 317 23 38 - info@fespinal.com
www.cristianismeijusticia.net

Ningú no va poder preveure la primavera àrab i avui ningú no pot assegurar la direcció que prendran els esdeveniments. En qualsevol cas, sí que podem oferir els punts clau per a il·luminar una mica la complexa situació.

Recordem primer les dates clau. Després d'una tardor de revoltes violentes de sahrauís al Marroc, tot va començar el 17 de desembre del 2010 quan un jove es va immolar a Tunísia com a signe de protesta per la seva desesperada situació econòmica. El 14 de gener del 2011 el president Ben Alí abandonava el país. La primavera àrab havia començat i es va estendre ràpidament. L'11 de febrer del 2011 també queia Mubarak, Líbia entrava en guerra i l'OTAN hi intervenia per passar comptes amb el dictador, fins que el 20 d'octubre del 2011 Gaddafi era assassinat. El 21 de febrer del 2012 acabava caient també Ali Abdallah al-Salih al Iemen. Resultat: quatre dictadors deposats que feia dècades que eren al poder, la guerra de Síria sense final proper i el canvi constitucional al Marroc.

Tres anys després, les causes que van provocar la primavera àrab continuen intactes: 1) pobresa creixent dels ciutadans, 2) mitjana d'edat de la població molt jove, la majoria sense feina i amb poques perspectives, i 3) corrupció i ineficàcia generalitzada. La rapidesa i la llibertat de comunicació de les xarxes socials van canalitzar les protestes i van permetre que esclatés la revolució. Tanmateix, el fracàs de la intervenció militar a Líbia i el triomf dels islamistes en les eleccions van frenar la caiguda en cadena de la resta de líders, en particular la de Baixar al-Àssad. Analitzem la situació actual de cada país.

Síria

El president Baixar al-Àssad va decidir resistir, conscient que, malgrat la seva incapacitat de modernitzar el país i de la manca de llibertats (fins i tot en l'ús d'Internet), gaudia encara de grans suports per causa de la fragmentació religiosa del país. La inestabilitat interior de la Líbia de després de Gaddafi i el record recent de l'infern

iraquià després de Saddam feien difícil una nova intervenció internacional, llarga, costosa i de futur incert. El president pertany a la comunitat alauita, una branca de l'islam escindida del xiisme, que només representa un 12% de la població. Aquesta minoria es recolza especialment en els cristians (entre un 5-10%) i en els xiïtes ismaelites (entre un 1-3%) que temen l'islamisme de la majoria sunnita (un 70%). En una posició ambigua es troben els kurds del nord, un 15% de la població. La seva adscripció religiosa és també el sunnisme.

El govern manté el suport de la gran potència xiïta, l'Iran, del govern iraqià (també xiïta) i del grup polític armat libanès Hezbol·là, a més de Rússia i la Xina. En suport decidit als rebels es troba l'Aràbia Saudita, Qatar i Turquia, i, fins fa poc, l'Egipte dels Germans Musulmans. Aquests últims no oblidem la massacre (1982), a Síria, de tot un poble de 10.000 habitants emparentats amb els Germans Musulmans d'Egipte, on s'havien concentrat els opositors al pare de l'actual president. França tampoc no ha perdonat a la dinastia alauita la seva intrusió històrica en els assumptes libanesos, l'únic país francòfon del Pròxim Orient.

Cada dia que passa, el president s'aferra més en el poder per la divisió que regna entre els rebels per l'arribada massiva de fonamentalistes a través de la frontera turca. La islamització dels territoris que controlen i els segrestos constants de civils està enfortint Baixar al-Àssad. Fins i tot Turquia comença a veure les conseqüències d'haver permeabilitzat la seva frontera amb Síria perquè hi entressin islamistes i tot tipus d'armes. En un principi va creure en la ràpida caiguda del règim, però ara tem l'establiment de l'islamisme més retrògrad. Han començat els seus primers enfrontaments amb aquesta facció dels rebels.

Probablement Síria no caminarà cap a la pau sense un pacte de la comunitat internacional amb ambdues parts. Es podria pren-

dre com a referència el model constitucional del Líban, on cada minoria té una quota de poder al parlament i al govern.

Egipte

Egipte semblava caminar fermament cap a la democràcia després de celebrar unes eleccions legislatives sense incidents la tardor del 2011. Tanmateix, els Germans Musulmans havien obtingut un 44% dels escons del parlament i els salafistes (islamisme radical), un 24%. Davant aquesta majoria islamista, els Germans Musulmans van trencar la seva promesa de no presentar cap candidat a la presidència. El seu candidat, Mohamed Morsi, va ser escollit democràticament el 24 de juny del 2012, però només amb un 51,9% dels vots. La desastrosa situació econòmica i la seva manca de diàleg amb l'oposició van anar situant la població en contra. El seu partit va redactar una constitució que, tot i que va obtenir una aprovació del 64%, només va votar un 30% del cens. El més polèmic d'aquesta és que introduïa que «els principis de la *xaria* són la font principal de la legislació». El govern autoritari i islamitzador va anar soccavant suports, fins que l'empitjorament de la situació econòmica (fins i tot respecte al temps de Mubarak) va fer esclatar la protesta. Qualsevol economista sabia que Egipte no podria passar l'estiu sense un préstec. L'FMI recomanava un suïcidi: deixar de subvencionar la gasolina i... el pa! Els talls de llum constants, la dificultat per trobar gasolina i l'encariment dels productes bàsics van fer sortir al carrer més de trenta milions d'egipcis. El cop d'Estat militar del 3 de juliol del 2013 va fer tornar la situació a la casella de sortida. Qatar, que havia mantingut els Germans Musulmans, els retirava ara el suport. Però entraven en joc l'Aràbia Saudita i els Emirats Àrabs donant suport al cop amb 8.000 milions de dòlars. Amb aquest ajut el país va evitar la fallida. Però això només és un respir per a

uns mesos. La democràcia no serà possible al país si no milloren les condicions de vida, i això serà impossible si no s'aconsegueix augmentar la productivitat i reduir l'enorme taxa de corrupció.

Tunísia

El país on va començar la primavera àrab segueix en estat de punt mort, però té més probabilitats de tirar endavant que la resta de països perquè és un país més petit, menys complex, té un islamisme més moderat i ha viscut una llarga tradició laica. Tot i això, l'assassinat de dos dirigents de partits de l'oposició ha obligat a canviar diversos cops de president. Però el partit islamista en el poder, Ennahda, veient la caiguda dels Germans Musulmans a Egipte, s'ha avançat a deixar el govern per donar pas a un gabinet de tecnòcrates. La redacció de la nova constitució segueix paralitzada per la qüestió del paper de la llei islàmica. Sense turisme, la seva economia romandrà en crisi. Un problema afegit és l'assentament de terroristes islamistes al sud, després de fugir de Mali.

Líbia

Líbia va ser l'únic país en el qual els islamistes no van guanyar les eleccions i, tanmateix, la situació segueix sent caòtica. El govern no té autoritat per a imposar-se a totes les regions i els islamistes expulsats de Mali per França s'han instal·lat al país. Una font important dels seus ingressos prové del cànon que exigeixen a les companyies petrolíferes per a explotar els jaciments. La pressió exercida pels islamistes ha obligat la majoria de bisbes cristians del país a abandonar-lo.

Marroc

El rei del Marroc, en veure com queia un dictador rere l'altre durant el 2011, es va

afanyar a viatjar a Europa per demanar consell sobre com mantenir-se en el poder. Li van recomanar avançar-se a les demandes i reformar lleugerament la Constitució. A partir d'ara el rei està obligat a escollir el president del Govern entre els membres de la força més votada, i ha deixat de ser una figura «sagrada» per a ser només «inviolable», com el rei d'Espanya. La nova constitució reconeix definitivament la llengua amazic. La monarquia, originària del sud, ha decidit acontentar també el nord i invertir en aquesta regió, especialment a Tànger, amb un megaprojecte de port de mercaderies. Malgrat els canvis, el moviment il·legal Justícia i Espiritualitat no accepta entrar en política considerant les reformes com a merament formals. La llibertat religiosa segueix amb deficiències greus.

Algèria

Algèria no ha viscut grans revoltes perquè el record dels milers de morts de la dècada de 1990 és encara massa viu. El president del país, Bouteflika, de setanta-sis anys, es troba molt debilitat a causa d'un ictus. No es podrà presentar a les presidencials del 2014, però ja està situant el seu successor. L'islam radical segueix molt present en el país a jutjar per una notícia recent del diari *Gulf News*, que considera que el 80% de les mesquites de la capital són properes al salafisme. Bouteflika sembla decidit a passar a la posteritat per haver començat la construcció de una gegantesca mesquita a Alger per a 120.000 fidels i amb un pressupost de mil milions d'euros. Una petita nota d'optimisme és la col·laboració del Govern en la restauració de la Basílica de Sant Agustí de l'antiga diòcesi d'Hipona.

Turquia

Turquia ha perdut l'obsessió per entrar a la Unió Europea i ha desplaçat l'atenció cap als països musulmans que van pertànyer a

l'antic Imperi Otomà per estendre cap a ells la seva influència. El creixement econòmic per sobre del 7% d'aquests últims anys i el seu islamisme moderat li han permès presentar-se com a model per a la primavera àrab i confirmar que és possible compatibilitzar islam i democràcia. Gràcies a Turquia, Occident no ha estat l'única referència. Tanmateix, els disturbis del maig del 2013 a Istanbul per la urbanització d'un parc van fer aflorar la indignació d'una part de la població. Turquia encara té pendents assumptes molt greus, com ara el reconeixement de la minoria kurda o les restriccions a la llibertat religiosa.

Iran

El nou president Rouhani té un llenguatge més diplomàtic. Potser el règim dels aiatol·làs no canviarà a curt termini, però el clericalisme exacerbant està creant, com a reacció, el nombre més gran d'ateisme juvenil de tot el món islàmic. Aquesta evolució, unida al fet que el xiisme originari, profundament místic i esotèric, es vegi molt poc reconegut en el règim iranià actual, ens pot fer imaginar una transició democràtica a mig termini. Els xiïtes dels països veïns es veurien necessàriament interpel·lats...

Països del golf

A excepció del Iemen, els països del Golf han sortit fins ara indemnes de les revoltes. Fins avui, la prosperitat dels petrodòlars ha apaïvat les multituds. La baula més dèbil de la cadena probablement sigui Bahrain. La meitat de la població és estrangera, i el poder el té una monarquia sunnita que no representa més d'un 20% de la població. La majoria xiïta és reprimida com ho era a l'Iraq de Saddam Hussein. El cristianisme, tanmateix, gaudeix d'una tolerància insos-

pitada en altres països de la zona. Aràbia Saudita viu la seva particular política anti-iraniana i anti-Baixar al-Àssad de Síria en clau del seu problema intern amb la minoria xiïta (10% de la població). El mig milió de cristians que treballen al país (molts d'ells filipins) no tenen autorització de practicar la seva religió ni tan sols a casa seva. Les relacions laborals a tot el Golf són encara una qüestió pendent. En molts països, es confisca el passaport de la persona contractada fins a la fi de la relació laboral.

Conclusió

Les monarquies han resistit millor la primavera àrab que les dictadures presidencialistes. El fet de gaudir d'una autoritat religiosa (el del Marroc es considera descendent de Mahoma!) els atorga estabilitat, fins i tot entre els salafistes, que tradicionalment han mantingut la màxima de no criticar l'autoritat per no danyar l'islam. Per aquest motiu, l'islam reformista-conservador del tipus Germans Musulmans és tan perillós per a elles.

La causa econòmica, juntament amb la manca de llibertats, va ser el detonant principal de la primavera àrab. Es percep un cert cansament i decepció entre la població. Però el tabú de la denúncia del poder està definitivament trencat. Recordem que també els països europeus van viure avenços i retrocessos durant tot el segle XIX. La cultura democràtica en la qual es respecten les minories i el partit perdedor accepta la derrota és tan difícil d'assolir que probablement no es podrà aconseguir més que després del cansament d'anys de conflicte.

Jaume Flaquer
Responsable de l'àrea teològica de CJ,
especialista en món islàmic